

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2024 m. birželis

PARENGTA

**LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ GRUPĖS**

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos, parengtos informavimo tikslu. Oficialius sprendimų tekstus galite rasti [Teisės aktų registre](#) arba [Lietuvos teismų informacinės sistemos \(LITEKO\) viešoje sprendimų paieškoje](#).

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 95 straipsnio 1 dalies, 567 straipsnio 1 dalies, 652 straipsnio 1 dalies taikymas	4
<i>Dėl bylos nagrinėjimui teisme taikomų reikalavimų</i>	4
ANK 208 straipsnio 3 dalies taikymas	4
<i>Dėl kaltės</i>	4
ANK 569 straipsnio 5 dalies, 34 straipsnio 6 dalies taikymas	5
<i>Dėl sprendimo pagrindimo alkoholio kiekio matuoklio užfiksuotais duomenimis ir švelnesnės administracinės nuobaudos</i>	5
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	7
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	7
BK 28 straipsnio 2 dalies taikymas	7
<i>Dėl būtiniosios ginties instituto taikymo</i>	7
BK 231 straipsnio 1 dalies, 233 straipsnio 1 dalies taikymas	8
<i>Dėl pavojingos veikos</i>	8
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis	9
BPK 57, 58 straipsnių nuostatų laikymasis	9
<i>Dėl specialistų šališkumo</i>	9
BPK 109 straipsnio, 111 straipsnio nuostatų laikymasis	10
<i>Dėl civilinio atsakovo tinkamumo</i>	10
III. CIVILINĖS BYLOS	10
Daiktinė teisė	10
<i>Dėl hipotekos kreditoriaus, kaip daiktinės teisės turėtojo, teisės gynimo būdo</i>	10
<i>Dėl nuosavybės teisės į perkamą daiktą perėjimo</i>	11
Prievolių teisė	12
<i>Dėl procesinių palūkanų, taikius restituciją, priteisimo momento</i>	12
<i>Dėl skolininko prievolės pasibaigimo</i>	13
Sutarčių teisė	14
<i>Dėl turisto teisės nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį</i>	14
<i>Dėl Europos Sąjungos taikomų ribojamųjų priemonių vykdant sutartį</i>	15
Civilinio proceso teisė	15
<i>Dėl teisės kasacine tvarka apskųsti teismo nutarties motyvus</i>	15
Vykdymo procesas	16
<i>Dėl draudimo išieškoti iš konfiskuoto turto</i>	16

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 95 straipsnio 1 dalies, 567 straipsnio 1 dalies, 652 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl bylos nagrinėjimui teisme taikomų reikalavimų

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje bendrovės direktorė institucijos nutarimu buvo nubausta pagal ANK 95 straipsnio 1 dalį už tai, kad pažeidė įstatymų reikalavimus ir leido bendrovėje dirbti trečiųjų šalių piliečiams, nesudariusi su jais darbo sutarčių. Šie asmenys vykdė vairuotojų darbus bendrovei priklausančiais krovininiais automobiliais, darbo sutartis jie buvo sudarę su užsienio valstybės įmone, kuri su bendrove buvo sudariusi bendradarbiavimo sutartį dėl automobilių detalių gabenimo. Abiejų instancijų teismai, išnagrinėję administracinio nusižengimo bylą, vadovaudamiesi *in dubio pro reo* (visos abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai) principu, padarė išvadą, kad byloje nėra surinkta duomenų, neabejotinai pagrindžiančių bendrovės direktorei inkriminuoto administracinio nusižengimo padarymą. Su šia išvada institucija nesutiko ir pateikė prašymą atnaujinti administracinio nusižengimo bylą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad *in dubio pro reo* principas negali būti aiškinamas atsietai nuo teismo pareigos išsamiai išnagrinėti administracinio nusižengimo bylą. Prieš nusprenddamas, kad dėl byloje įrodinėtų aplinkybių liko abejonių, teismas turi dėti protingas pastangas šioms abejonėms pašalinti. Vadovaujantis *in dubio pro reo* taisykle, administracinė atsakomybėn traukiamo asmens naudai turi būti aiškinamos tik tos abejonės, kurių nepavyksta pašalinti bylos nagrinėjimo rungtyniškame procese metu, naudojantis įstatymuose nustatytais duomenų rinkimo, įrodymų tyrimo ir vertinimo priemonėmis.

Teisėjų kolegija nurodė, kad šioje byloje buvo nagrinėjamas klausimas dėl nelegalaus darbo požymių aiškinimo ir jų nustatymo sprendžiant, ar darbdavys (kitas atsakingas asmuo) turėtų būti traukiamas administracinė atsakomybėn pagal ANK 95 straipsnį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad aptariamoje byloje nebuvo nustatytas teisinis pagrindas, kuriuo remiantis trečiųjų šalių piliečiai vairavo Lietuvos įmonei priklausančius krovinius automobilius, todėl ANK 95 straipsnio 1 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo požymiai buvo analizuoti formaliai, nevertinant byloje pateiktų dokumentų (įmonių bendradarbiavimo sutarties) teisinio turinio; apeliacinės instancijos teismas neatsakė į esminius apeliacinio skundo argumentus, susijusius būtent su faktiniais ir teisiniais fizinių asmenų ir įmonės santykiais ir jų kvalifikavimu kaip darbo santykių.

Pripažinęs, kad pirmiau nurodytais pažeidimais iš esmės pažeisti ANK 567 straipsnio 1 dalies, 652 straipsnio 1 dalies reikalavimai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutartį panaikino ir administracinio nusižengimo bylą perdavė nagrinėti apygardos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 10 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-33-976/2024

ANK 208 straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl kaltės

Šioje administracinio nusižengimo byloje asmuo buvo patrauktas administracinė atsakomybėn pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį už tai, kad jis, gabendamas privalomai pateikti muitinei prekes per valstybės sieną, nors ir nenumatė, kad gabena paslėptas deklarotinas prekes, tačiau pagal deklaruoto krovinio gabenamą svorį, savo, kaip vairuotojo, patirtį, dažną krovinių gabenimą galėjo ir turėjo numatyti gabenantis papildomą, muitinės kontrolei nepateiktą, krovinį, t. y. privalomai pateikti muitinei daiktus nerūpestingai gabeno per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikdamas jų muitinės kontrolei. Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą administracinė atsakomybėn patraukto asmens atstovė teigė, kad bylą nagrinėję teismai, pripažindami, jog kontrabanda, kaip administracinis nusižengimas, gali būti padaroma neatsargia kaltės forma,

netinkamai aiškino ir taikė ANK 208 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisės normą, be to, teismai šioje byloje netinkamai atskleidė ir neatsargios kaltės turinį.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, pagal ANK 9 straipsnio 3 dalį, administracinis nusižengimas yra padarytas dėl nerūpestingumo, jeigu jį padaręs asmuo nenumatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse nurodytų padarinių, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti. Reikalavimas pagal veikos aplinkybes ir asmenines savybes numatyti kodekse nurodytų padarinių kilimą sietinas su teisine asmens pareiga vykdant veiklą žinoti jos vykdymui keliamus teisės aktų reikalavimus, o asmens galėjimas pagal veikos aplinkybes ir asmenines savybes numatyti kodekse nurodytų padarinių kilimą sietinas su objektyviomis ir subjektyviomis asmens, įvykdančio veiką, savybėmis, suteikiančiomis ar ribojančiomis jam galimybę pasirinkti įstatymo reikalavimus atitinkantį elgesio variantą.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, kad šioje byloje teismai nepagrindė administracinę atsakomybę patraukto asmens pareigos patikrinti konkrečių gabenamų prekių (medinių surenkamųjų statinių) konstrukcinių ertmių turinio įstatymo reikalavimais, bendro pobūdžio elgesio normomis, kurie reikšmingi nustatant, kaip asmuo privalėjo pasielgti konkrečioje situacijoje. Pagal byloje nustatytas aplinkybes, krovinio automobilio vairuotojas nežinojo, kad jis per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabena paslėptas deklarotinas prekes (medžio pjuvenų briketus, kurie buvo gabenami kaip medinių surenkamųjų statinių komponentai) nepateikdamas jų muitinės kontrolei. Nors administracinę atsakomybę patrauktas asmuo buvo krovinio automobilio vairuotojas, atsakingas už jo gabenamų ir į Sąjungos muitų teritoriją įvežtų prekių pateikimą muitinei (2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas, (toliau – Sąjungos muitinės kodeksas) 139 straipsnio 1 dalies a punktas), tačiau toks asmuo savaime neprisiima atsakomybės už deklaracijoje pateiktos informacijos teisingumą, pateiktų dokumentų tikrumą, kai supakuotose deklarotinos prekės be jo žinios papildomai gabenamos paslėptos prekės. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad ir pagal 1956 m. gegužės 19 d. Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijos (CMR) 8 straipsnio 1 dalį vežėjas, priimdamas krovinį, turi teisę patikrinti tik krovinio ir pakuotės išorinę būklę. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad teismų konstatuota administracinę atsakomybę patraukto asmens pareiga iš Sąjungos muitinės kodekso nuostatų tiesiogiai neišplaukia ir teismų niekaip nebuvo paaiškinta, kokiuose teisės aktuose tokių vežėjo pareigų (gabenamo krovinio konstrukcijų ardyimas, siekiant įsitikinti, ar nėra paslėptų kitų daiktų) atlikimas yra nustatytas. Taigi teisėjų kolegija nusprendė, kad pagal byloje nustatytas objektyvias veikos padarymo aplinkybes šioje situacijoje nebuvo pagrindo daryti išvadą, kad administracinę atsakomybę patrauktas asmuo turėjo suprasti savo veiksmų rizikingumą, turėjo ir galėjo numatyti, kad dėl jo veikos bus pažeista prekių gabenimo tvarka.

Konstatavęs, kad administracinę atsakomybę patraukto asmens veikoje nebuvo visumos ANK 208 straipsnio 3 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo požymių (nebuvo subjektyviosios pusės požymio – kaltės), Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino teismų sprendimus ir atitinkamą institucijos nutarimo dalį ir administracinio nusižengimo teiseną pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį asmeniui nutraukė (ANK 565¹ straipsnio 1 punktas).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 10 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-29-594/2024

ANK 569 straipsnio 5 dalies, 34 straipsnio 6 dalies taikymas

Dėl sprendimo pagrindimo alkoholio kiekio matuoklio užfiksuotais duomenimis ir švelnesnės administracinės nuobaudos

Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą institucija teigė, kad apygardos teismas, panaikindamas institucijos nutarimą ir apylinkės teismo nutartį bei nutraukdamas asmens administracinio nusižengimo teiseną pagal ANK 422 straipsnio 5 dalį ir ANK 227 straipsnio 1 dalį, nesivadovavo ANK 569 straipsnio 5 dalyje nurodytomis įrodymų vertinimo taisyklėmis, nes šiuo atveju alkoholio kiekio matuoklio, kuriuo buvo patikrintas asmens neblaivumas, rezultatai apygardos

teismo nebuvo paneigti jokiais byloje esančiais duomenimis, t. y. teismo nebuvo įrodyta, kad jie yra neobjektyvūs ir nepatikimi.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad alkoholio kiekio nustatymas alkokotesteriu yra leistina priemonė, kai tai atliekama sertifikuoto gamintojo metrologiškai patikrintomis specialiosiomis techninėmis priemonėmis. Administracinių nusižengimų ir baudžiamosiose bylose dėl transporto priemonių vairavimo, kai vairuoja neblaivus asmuo, susiformavusi nuosekli teismų praktika, kurioje patvirtinti įvairūs įrodinėjimo būdai nustatant apsvaigimo nuo alkoholio laipsnį, todėl, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, duomenys, gauti alkokotesteriu atlikus alkoholio koncentracijos asmens iškvėptame ore matavimus, kaip ir duomenys, gauti atlikus jo kraujo laboratorinį tyrimą, buvo leistini šiame procese, įrodomąja prasme neturėjo jokio pranašumo vieni prieš kitus ir turėjo būti vertinami pagal tas pačias įrodymų vertinimo taisykles.

Teisėjų kolegija nurodė, kad apžvelgiamoje byloje nebuvo duomenų apie tai, kad alkoholio matuoklis, kuriuo buvo tikrinamas asmens neblaivumas įvykio vietoje, neatitiko jam keliamų reikalavimų ar kad pareigūnai, atlikę patikrą, nesivadovavo Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. gegužės 12 d. nutarimu Nr. 452 patvirtintomis Transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo ar apsvaigimo nustatymo taisyklėmis. Dėl to abejoti alkokotesteriu nustatytų duomenų patikimumu nebuvo pagrindo. Be to, pagal bylos duomenis, asmuo neneigė nusižengimo dieną vartojęs alkoholio, apie tai jis nurodė tiek neblaivumo patikrinimą atlikusiems pareigūnams, tiek ir pats nuvykęs į gydymo įstaigą jo apžiūrą atlikusiam medikui. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad, įvertinus neblaivumo patikros laikus, matematinius skaičiavimus dėl alkoholio kiekio pašalinimo (0,10–0,25 promilės etilo alkoholio per valandą), nuo asmens pirmojo tikrinimo alkokotesteriu (17 val. 44 min.) iki kraujo paėmimo (20 val.) praėjo 2 val. 16 min., per šį laikotarpį galėjo būti pašalinta 0,23–0,57 promilės alkoholio, nuo antrojo tikrinimo alkoholio matuokliu (18 val. 02 min.) iki kraujo paėmimo praėjo 1 val. 58 min., per šį laikotarpį galėjo būti pašalinta 0,2–0,49 promilės alkoholio. Apibendrinęs šiuos duomenis, apylinkės teismas pagrįstai nusprendė, kad rezultatai, gauti atlikus asmens kraujo tyrimą, mediciniškai yra paaiškinami ir iš esmės neprieštarauja bei nepaneigia tikrinant neblaivumą alkokotesteriu gautų duomenų, nes įvykio vietoje alkokotesteriu asmens nustatytas alkoholio kiekis (0,42 promilės pirmojo tikrinimo metu ir 0,45 promilės antrojo tikrinimo metu) 20 val. galėjo būti iš organizmo pasišalinęs visiškai. Todėl vien tai, kad po 2 val. atlikus kraujo tyrimą buvo nustatyta, jog asmuo yra blaivus, savaime nepaneigė tikrinimo alkokotesteriu rezultatų. Vertindamas šiuos duomenis, apylinkės teismas pagrįstai konstatavo, kad alkokotesterio duomenys, kurie buvo gauti iš karto po vairavimo, yra tikslesni ir labiau atspindintys asmens neblaivumo laipsnį vairavimo metu nei rezultatai, gauti ištyrus gerokai vėliau paimtą kraują. Taigi teisėjų kolegija nusprendė, kad įvykio vietoje atlikta asmens neblaivumo patikrinimo procedūra atitiko teisės aktų reikalavimus, o nustatytas asmens neblaivumas atitiko ANK 569 straipsnyje įtvirtintus įrodymų leistinumą reikalavimus. Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad apylinkės teismas, pagrįsdamas savo sprendimą alkokotesteriu užfiksuotais duomenimis, ANK nuostatų, reglamentuojančių įrodymų vertinimą, nepažeidė. Kartu šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad asmuo per vieną valandą po to, kai buvo atliktas jo tikrinimas alkokotesteriu, į asmens sveikatos priežiūros įstaigą nenuvyko ne dėl savo kaltės, o dėl to, kad jam nebuvo sudaryta tokia galimybė – policijos pareigūnai suklaidino asmenį, nurodydami, kad jis galės tai padaryti per vieną valandą nuo administracinio nusižengimo protokolo surašymo. Tokiu būdu institucija, nustatydamą pažeidimą, suvaržė asmens teisę, įtvirtintą ANK 577 straipsnio 2 dalies 4 punkte, teikti bylai reikšmingus dokumentus, nesudarė jam galimybės laiku atlikti teisės akto reglamentuotą medicininę patikrą medicinos įstaigoje savo sąskaita.

Atsižvelgdamas į padaryto nusižengimo pobūdį, asmens suvaržytas teises administracinės teisenos metu, ilgą administracinio nusižengimo bylos teisenos trukmę, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad net minimalios baudos pagal ANK 422 straipsnio 5 dalį paskyrimas ir administracinio poveikio priemonių taikymas du administracinius nusižengimus padariusiam asmeniui būtų neproporcinga nuobauda ir neatitiktų teisingumo principo reikalavimų. Dėl to, vadovaudamasi ANK 34 straipsnio 6 dalies nuostatomis, teisėjų kolegija nutarė už du nusižengimus paskirti mažesnę nei minimalią baudą (400 Eur dydžio) ir netaikyti administracinio poveikio

priemonių (teisės vairuoti transporto priemonės atėmimo ir draudimo vairuoti transporto priemonės, kuriose neįrengti antialkoholiniai variklio užraktai).

Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apygardos teismo nutarimą panaikino, o institucijos nutarimą ir apylinkės teismo nutartį paliko galioti su atitinkamais pakeitimais dėl asmeniui paskirtos administracinės nuobaudos dydžio.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 10 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-31-489/2024

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 28 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl būtiniosios ginties instituto taikymo

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje abiejų instancijų teismai padarė išvadą, kad nuteistoji, gindamasi nuo sugyventinio pavojingo kėsinimosi į jos sveikatą ir gyvybę, peržengdama būtiniosios ginties ribas, tyčia nužudė savo šeimos narį, kai maistui ruošti rankoje laikomu peiliu sudavė sugyventiniui tris smūgius (vienu iš jų į gyvybiškai pavojingą pilvo sritį, kitais dviem smūgiais nukentėjusiajam buvo padarytas dešinės šlaunies odos įbrėžimas ir žaizda kairiajame klube). Nuteistosios gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad jo ginamoji veikė būtiniosios ginties situacijoje.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, pritardama pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvadoms dėl to, kad šioje byloje buvo pagrįstai nustatytos keturios būtiniosios ginties teisėtumo sąlygos: nukentėjusiojo kėsinimasis buvo pavojingas, realus ir akivaizdus, žala buvo padaryta besikėsinančiam nukentėjusiajam, plačiau būtiniosios ginties situacijos nenagrinėjo, tačiau sprendė, ar aptariamam atveju nebuvo peržengtos būtiniosios ginties ribos. Kasacinio teismo vertinimu, priešingai nei konstatavo žemesnės instancijos teismai, iš bylos aplinkybių išplaukė išvada, kad nuteistosios panaudota gynyba atitiko nukentėjusiojo kėsinimosi pobūdį ir pavojingumą ir ji susidariusioje situacijoje būtiniosios ginties ribų neperžengė. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai, nustatę, jog nuteistoji nužudė nukentėjusįjį, peržengusi būtiniosios ginties ribas, tinkamai neįvertino byloje nustatytų aplinkybių visumos, nes itin akcentavo kėsinimuisi atremti panaudotą priemonę – peilį, kilsius padarinius – nukentėjusiojo mirtį, tai, kad nuteistoji per konfliktą, kurio metu jai buvo padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas, buvo blaivi, taip pat jos fizinius duomenis (aukštesnė, stambesnė už nukentėjusįjį), dėl to, kaip pažymėjo teismai, ji galėjo adekvačiai vertinti situaciją ir gintis ne tokiu pavojingu būdu. Kartu nebuvo pakankamai atsižvelgta į susidariusios konfliktinės situacijos pavojingumą, sumenkintas nuteistajai grėsusio pavojaus pobūdis, nukentėjusiojo besikartojantis smurtinis elgesys su nuteistąja bei jo agresyvumas; be kita ko, padaryta nemotyvuota išvada, kad nuteistoji turėjo galimybę kitu būdu atremti užpuolimą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad baudžiamasis įstatymas (BK 28 straipsnio 1 dalis) asmeniui suteikia teisę į būtinąją gintį, neatsižvelgiant į tai, ar jis galėjo išvengti kėsinimosi arba kreiptis pagalbos į kitus asmenis ar valdžios institucijas. Taigi išplėstinė septynių teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nuteistoji nužudė sugyventinį gindamasi nuo pradėto pavojingo ir tiesioginio kėsinimosi į jos sveikatą bei gyvybę, veikdama būtiniosios ginties situacijoje (BK 28 straipsnio 2 dalis).

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas žemesnės instancijos teismų sprendimus panaikino ir baudžiamąją bylą nuteistajai nutraukė. Kartu šioje byloje buvo pareikšta išplėstinės septynių teisėjų kolegijos trijų teisėjų atskiroji nuomonė, kad nuteistosios veiksmai peržengė būtiniosios ginties ribas ir šiuo atveju nebuvo objektyvaus būtinumo taikyti BK 28 straipsnio 2 dalies nuostatas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-48-459/2024

BK 231 straipsnio 1 dalies, 233 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl pavojingos veikos

Šioje baudžiamojoje byloje buvo nustatyta, kad asmuo, būdamas kaltinamasis baudžiamojoje byloje dėl transporto priemonės vairavimo esant neblaiviam, turėdamas tikslą išvengti baudžiamosios atsakomybės pagal BK 281¹ straipsnio 1 dalį, padarė poveikį kitam asmeniui, kad šis duotų melagingus parodymus ir taip suklaidintų teismą dėl to, kas vairavo automobilį. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad pirmiau nurodyti kaltinamojo veiksmai iš tiesų objektyviai reiškėsi kaip trukdymas teisėjai atlikti su baudžiamosios bylos nagrinėjimu susijusias pareigas, tačiau jo tyčia buvo nukreipta ne sutrukdyti teisėjai atlikti savo pareigas, o išvengti baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimo padarymą. Nenustatęs būtinojo BK 231 straipsnyje nurodyto nusikaltimo sudėties subjektyviojo požymio (tiesioginės tyčios), pirmosios instancijos teismas priėmė išteisinamąjį nuosprendį. Apeliacinės instancijos teismas padarė priešingą išvadą, t. y. kad išteisintasis, sąmoningai trukdydamas teisėjai atlikti pareigas, veikė tiesiogine tyčia ir tokia jo veika atitiko visus BK 231 straipsnyje nurodyto nusikaltimo sudėties požymius. Nuteistojo gynėja kasaciniu skundu nesutiko su apeliacinės instancijos teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu, prašė jį panaikinti ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad iš baudžiamojo proceso normų neišplaukia įtariamojo ir kaltinamojo pareiga teisingai liudyti savo paties baudžiamojoje byloje, dėl to nepritartina tokiai teismų praktikai, kai kaltinamojo veiksmai, nukreipti teismui suklaidinti dėl vienokių ar kitokių aplinkybių, galėtų būti pripažįstami trukdymu teisėjo profesinei veiklai BK 231 straipsnio prasme. Tokia teismų praktika galėtų sudaryti prielaidas nepagrįstai plėsti trukdymo teismui sąvoką, įtraukiant į ją ir kitus, nei šioje byloje nustatytus, teismo klaidinimo būdus, pvz., kaltės neigimą, neteisingų parodymų davimą, bandymą perkelti atsakomybę nuo savęs kitam asmeniui, klaidingų versijų nurodymą ir pan. Tokios praktikos būtų nesuderinamos su kaltinamajam garantuojamos teisės į gynybą principu.

Kasacinis teismas sutiko su teismų išvada, kad kasatorės ginamojo pasirinktas gynybos būdas ir priemonės, įtikinant kitą asmenį baudžiamojoje byloje duoti melagingus parodymus, buvo neteisėti, tačiau kartu konstatavo, jog aptariamam atveju paminėtų veiksmų neteisėtumas ir pavojingumas turėjo būti siejamas ne su trukdymu baudžiamąją bylą nagrinėjančios teisėjos profesinei veiklai (BK 231 straipsnio 1 dalis), bet su poveikiu teisme liudijančiam asmeniui (BK 233 straipsnio 1 dalis), tačiau toks kaltinimas šioje byloje nebuvo pareikštas. Šiame kontekste kasacinis teismas pažymėjo, kad įstatymų leidėjas, nurodydamas BK 233 straipsnyje kaip neteisėto poveikio adresatą nukentėjusį asmenį, kartu įtvirtino nuostatą, jog toks asmuo nebūtinai yra įgijęs nukentėjusiojo procesinį statusą. Analogiška išvada darytina ir kalbant apie asmenį, kuris byloje faktiškai dar nėra įgijęs procesinio liudytojo statuso, tačiau potencialiai toks statusas gali būti jam suteiktas ateityje (aptariamoje byloje taip ir nutiko). Siekiant patraukti asmenį baudžiamajon atsakomybėn pagal BK 233 straipsnio 1 dalį, nėra būtina nustatyti, jog kaltininkui buvo žinomas asmens, prieš kurį buvo nukreipti jo veiksmai, procesinis statusas byloje. Svarbu, kad kaltininkas suvoktų, jog toks asmuo yra baudžiamojo proceso santykių subjektas, turintis ir galintis perduoti informaciją atliekant baudžiamąjį persekiojimą. Taigi, kvalifikuojant asmens veiką pagal BK 233 straipsnio 1 dalį, iš esmės yra svarbu tai, kaip tokio asmens galimybes liudyti procese suprato pats kaltininkas. Dėl to, kasacinio teismo vertinimu, neteisėtas poveikis asmeniui, kuris dar neturi procesinio liudytojo statuso, bet, kaltininko manymu, yra potencialus liudytojas baudžiamojoje byloje, savo esme atitinka BK 233 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos požymius.

Teisėjų kolegijos nuomone, aptariamam atveju tolesnis procesas bylą grąžinant iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka būtų susijęs su būtinumu keisti kaltinimą kasatorės ginamajam (iš vieno nesunkaus nusikaltimo į kitą nesunkų nusikaltimą), tačiau tai prieštarautų baudžiamojo proceso teisingumo, greitumo, tikslingumo ir ekonomiškumo principams. Pirmosios instancijos teismas išteisinamąjį nuosprendį motyvavo argumentais, iš kurių ne visi buvo teisiškai pagrįsti, tačiau iš esmės jis teisingai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Dėl to, atsižvelgdamas į tai, kas anksčiau išdėstyta,

kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203-788/2024

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo laikymasis

BPK 57, 58 straipsnių nuostatų laikymasis

Dėl specialistų šališkumo

Nuteistųjų gynėjai kasaciniuose skunduose, be kita ko, teigė, kad byloje buvo pažeistas specialistų nešališkumo principas, nes tas pats subjektas – Valstybinė mokesčių inspekcija (toliau – ir VMI) – byloje dalyvavo ir kaip specialistas, ir kaip civilinis ieškovas, o civilinis ieškinys buvo grindžiamas VMI specialistų skaičiavimais.

Atsakydama į šiuos kasacinio skundo argumentus teisėjų kolegija pirmiausia nurodė, kad absoliučioje daugumoje bylų, kuriose yra padaryta žala, žalą apskaičiuoja ir įrodinėja pats žalą patyręs asmuo, tik dažniausiai tokiems skaičiavimams nereikia taikyti sudėtingesnių tyrimų. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo (toliau – MAĮ) 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės institucija, atsakinga už šio įstatymo 13 straipsnyje nurodytų mokesčių, išskyrus muitus, administravimą Lietuvoje, yra Valstybinė mokesčių inspekcija, o pagal to paties straipsnio 3 dalį, jokios kitos valstybės įstaigos arba institucijos negali atlikti mokesčių administratoriaus funkcijų, išskyrus šiame įstatyme arba atitinkamo mokesčio įstatyme tiesiogiai nustatytus atvejus. VMI uždaviniai yra įgyvendinti mokesčių įstatymus ir užtikrinti, kad mokesčiai į biudžetą būtų sumokėti (MAĮ 19 straipsnio 1 dalies 3 punktas), o viena iš mokesčių administratoriaus pareigų yra ginti teisėtus valstybės interesus (MAĮ 32 straipsnio 4 punktas). Pagal MAĮ 18 straipsnį, valstybinę mokesčių inspekciją sudaro Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos, kuri yra centrinis mokesčių administratorius, ir teritorinės valstybinės mokesčių inspekcijos, kurios yra vietos mokesčių administratoriai. Tik centriniam mokesčių administratoriui suteikta funkcija atstovauti valstybės interesams teismuose ir kitose institucijose (MAĮ 25 straipsnio 1 dalies 11 punktas), ir tik vietiniam mokesčių administratoriui suteikta funkcija pagal BPK nuostatas teikti specialisto išvadas, susijusias su mokesčių apskaičiavimu, deklaravimu ir sumokėjimu (MAĮ 26 straipsnio 1 dalies 8 punktas).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad iš MAĮ nuostatų matyti, jog VMI yra vienintelė valstybės institucija, veikianti mokesčių administravimo srityje, kurią įstatymas įpareigoja atstovauti valstybei su mokesčių mokėjimu susijusiais klausimais. Toks VMI statusas lemia, kad ji turi tinkamas galimybes atlikti savo funkcijas – tiek kvalifikuotus šios srities specialistus, tiek tinkamą teisinę bazę, leidžiančią nustatyti nesumokėtus mokesčius net ir tais atvejais, kai buhalterinės apskaitos dokumentai nėra išsaugoti, o byloje yra neoficiali buhalterija. VMI funkcijų atlikimo išskirtinę reikšmę parodo tai, kad apžvelgiamoje byloje pasitelktas Lietuvos teismo ekspertizės centro ekspertas negalėjo nustatyti nesumokėtų mokesčių, nes neturi metodikos, kaip juos skaičiuoti tokiais atvejais, kai nėra bendrovės buhalterinės apskaitos dokumentų. Tačiau negali būti tokios situacijos, kad padaryta žala negalėtų būti apskaičiuota dėl formalių priežasčių ir jos atlyginimas negalėtų būti priteistas iš ją padariusio asmens. Įstatymas įtvirtina, kad viena iš VMI veiklos formų – specialisto išvadų teikimas baudžiamosiose bylose, kai reikia nustatyti valstybei nesumokėtus mokesčius. Tokiais atvejais specialisto išvada yra žalos apskaičiavimo forma, kuria pasinaudoja civilinis ieškovas jam padarytai žalai apskaičiuoti. Šiame kontekste kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad valstybė jos atstovavimo teisme, taip pat ir dėl nesumokėtų mokesčių priteisimo, funkciją ir specialisto išvadų dėl nesumokėtų mokesčių pateikimo funkciją atskyrė tarp nors organizacine prasme ir pavaldžių, tačiau struktūriškai skirtingų padalinių.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad BPK 57 ir 58 straipsniai apžvelgiamoje byloje nebuvo pažeisti.

BPK 109 straipsnio, 111 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl civilinio atsakovo tinkamumo

Apžvelgiamoje byloje nuteistasis kasaciniame skunde, be kita ko, teigė, kad, nagrinėjant civilinį ieškinį, buvo esmingai pažeistos civilinio proceso normos. Kasatoriaus manymu, pareiga mokėti mokesčius teko UAB „Automobilių visata“, tačiau įmonė į bylą nebuvo neįtraukta. Be to, anot kasatoriaus, į civilinio ieškinio nagrinėjimą kaip atsakovai ar tretieji asmenys turėjo būti įtraukti ir automobilių pirkėjai, kurie ir turėjo sumokėti pridėtinės vertės mokestį (toliau – ir PVM) bendrovei.

Kasacinis teismas su šiais kasacinio skundo argumentais nesutiko ir nurodė, kad nors mokesčių sumokėjimas yra bendrovės pareiga, tačiau tais atvejais, kai kreditorius negali gauti savo reikalavimo patenkinimo iš juridinio asmens, tiesiogiai kreditoriui atsako juridinio asmens vadovas (faktinis vadovas), dėl kurio kaltų veiksmų nebuvo sumokėti mokesčiai. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad tuo metu, kai apžvelgiamoje byloje buvo surašytas kaltinamasis aktas, UAB „Automobilių visata“ jau buvo pripažinta bankrutavusia ir likviduojama dėl bankroto, t. y. kaip teisinių santykių subjektas nebeegzistavo. Dėl to ją įtraukti į bylą kaip civilinę atsakovę nebuvo teisinio pagrindo ir galimybių. Pridėtinės vertės mokestis nebuvo sumokėtas dėl kaltų UAB „Automobilių visata“ faktinio vadovo (nuteistojo) veiksmų, todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, jis pagrįstai pripažintas tinkamu civiliniu atsakovu byloje. Kartu kasacinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, pagal Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės įstatymo nuostatas, prievolė skaičiuoti PVM ir mokėti jį į biudžetą tenka prekes parduodantiems asmenims PVM mokėtojams. Šis mokestis įtraukiamas į kainą. Būtent parduodamas prekę PVM mokėtojas iš pirkėjo gauna tą pinigų sumą, kurią kaip PVM privalo sumokėti į valstybės biudžetą. Dėl to kasatoriaus teiginys, kad kaip atsakovai ar tretieji asmenys į šią bylą turėjo būti įtraukti ir automobilių pirkėjai, yra nepagrįstas.

Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatavo, kad teismai pagrįstai nepripažino UAB „Automobilių visata“ civiline atsakove šioje byloje ir žalos atlyginimą priteisė iš nuteistojo.

III. CIVILINĖS BYLOS

Daiktinė teisė

Dėl hipotekos kreditoriaus, kaip daiktinės teisės turėtojo, teisės gynimo būdo

Ieškovas (pirkėjas), pagal preliminariąją būsto pirkimo–pardavimo sutartį finansavęs buto statybą, CK 6.401 straipsnio 6 dalies pagrindu prašė pripažinti jam nuosavybės teisę į šį turtą ir panaikinti hipotekos sandorį, kuriuo jam parduotą butą atsakovė (pardavėja) vėliau įkeitė. Atsakovė (hipotekos kreditorė) nesutiko su pastaruoju reikalavimu ir prašė taikyti CK 4.197 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą sąžiningo hipotekos kreditoriaus teisių apsaugos taisyklę.

Pirmosios instancijos teismas, tenkindamas ieškinio dalį, pripažino ieškovo nuosavybės teisę į butą, įpareigojo jį sumokėti atsakovei (pardavėjai) likusią turto kainos dalį, pripažino niekine ir negaliojančia nuo sudarymo momento hipotekos sutartį. Ši teismo nutarties dalis apeliacinės instancijos teismo palikta nepakeista.

Hipotekos sutartis teismų pripažinta negaliojančia, nustačius, kad, sudarant hipotekos sutartį, ieškovas jau buvo ginčo turto teisėtas savininkas ir sutartis sudaryta be ieškovo žinios ir sutikimo.

Kasacinis teismas, sekdamas ankstesne praktika, pažymėjo, kad hipotekos kreditorius, prašydamas teismo jam palikti hipotekos teisę pagal CK 4.197 straipsnio 6 dalį, turi įrodyti, jog

faktiškai nežinojo ir negalėjo žinoti hipotekos sandorio teisinių trūkumų, sudariusių pagrindą toki sandorį pripažinti negaliojančiu.

Kaip nurodė kasacinis teismas, verslo subjektas, kurio pagrindinė veikla susijusi su nekilnojamojo turto plėtotojų konkrečių projektų, be kita ko, daugiabučių statybos finansavimu, turi žinoti apie pardavėjų šioje verslo srityje įprastai taikomą praktiką, kai butai pardavinėjami iš anksto, t. y. dar neužbaigus statybų, sudarant preliminariąsias pirkimo–pardavimo sutartis su būsto pirkėjais. Todėl tokiais atvejais kreditorius, siekdamas hipoteka užsitikrinti suteiktos paskolos ar kredito gražinimą, turi pasidomėti ir įsitikinti, ar plėtotėjo pasiūlytas įkeisti konkretus nekilnojamas daiktas – butas, esantis objekte, kurio statybą kreditorius finansuoja, iš tikrųjų nėra parduotas kitiems asmenims. Atsižvelgiant į nurodytos verslo srities ypatumus, hipotekos kreditoriui, siekiančiam pagrįsti savo, kaip daiktinės teisės (hipotekos) įgijėjo, sąžiningumą, tokiais atvejais turi būti keliami aukštesni rūpestingumo ir apdairumo reikalavimai, nes jis finansavimo teisiniuose santykiuose veikia kaip savo srities profesionalas.

Kasacinis teismas nesutiko su kasacinio skundo argumentais, kad pirkėjas, sudaręs preliminariąją nepastatyto gyvenamojo namo ar buto pirkimo–pardavimo sutartį, turi pareigą įregistruoti tokį sandorį, o neįvykdęs šios pareigos, negali remtis šiuo sandoriu prieš trečiuosius asmenis, šiuo atveju – prieš hipotekos kreditorius. Toks teisės aiškinimas reikštų ne tik tai, kad paneigiamas teisinis reguliavimas, pagal kurį tik į įstatymų nustatyta tvarka suformuotą ir įregistruotą nekilnojamojo turto objektą gali būti registruojamos teisės, bet ir tai, kad iš asmens reikalaujama neįmanomo – įregistruoti teises į objektą, kuris nėra įregistruotas dėl to, kad dar nėra sukurtas.

Kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad tam tikrais atvejais, kai gyvenamojo namo ar buto statyba yra finansuojama tiek pirkėjų, sudariusių preliminariąsias pirkimo–pardavimo sutartis, sumokėtomis lėšomis, tiek kreditoriaus suteikta paskola, dėl nesąžiningo pardavėjo veiksmų gali būti pažeisti ir būsto pirkėjų, nedavusių sutikimo įkeisti jų įsigytą turtą, ir hipotekos kreditoriaus, kurio naudai neteisėtai buvo įkeistas jau parduotas turtas, teisės ir teisėti interesai. Esant tokiai situacijai, prioritetas turi būti teikiamas būsto pirkėjo – vartotojo, kuris laikomas silpnesniąja šalimi sutartiniuose santykiuose su verslininku, teisių ir teisėtų lūkesčių apsaugai.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-124-403/2024

Dėl nuosavybės teisės į perkamą daiktą perėjimo

Ieškovas prašė teismo priteisti iš atsakovės sumokėtą kainą už netinkamos kokybės daiktą.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, apeliacinės – ieškinį patenkino visiškai.

Byloje nustatyta, kad ieškovas (pirkėjas) pagal atsakovės (pardavėjos) skelbimą įsigijo naudotą virtuvės baldų komplektą su gartraukiu. Pirkėjui apžiūrėjus parduodamą daiktą ir sumokėjęs pardavėjai visą kainą, šalys susitarė, kad pirkėjas atvyks pasiimti daikto vėliau. Pirkėjui atvykus pasiimti daikto ir pradėjus išmontuoti baldų komplektą, buvo pastebėti trūkumai, tačiau pardavėja nesutiko sumažinti kainos, todėl pirkėjas išrinktas baldų dalis sunešė atgal į pardavėjos patalpą ir pareikalavo gražinti pinigus. Pardavėjai atsisakius, pirkėjas paprašė daiktą dar pasaugoti ir duoti jam laiko galutiniam sprendimui priimti. Kadangi pirkėjas iki sutartos dienos nesusisiekė su pardavėja, ši tos dienos ryte išmontuodama baldus sulaužė stalviršį, o po pietų paskambinęs pirkėjas pranešė, kad apsisprendė nenutraukti sutarties ir atvyks pasiimti baldų. Atvykęs pirkėjas, sužinojęs apie sulaužytą stalviršį, atsisakė priimti baldus ir vėl pareikalavo gražinti pinigus.

Atsakovė (pardavėja) byloje laikėsi pozicijos, kad daikto nuosavybė pirkėjui perėjo tuo pačiu momentu, kaip ir buvo perduotas daiktas, t. y. pirkėjui pirmąjį kartą atvykus jo atsiimti ir pradėjus išmontuoti. Stalviršio dalis buvo sulaužyta jau po daikto perdavimo ir nuosavybės teisės perėjimo momento pirkėjui, todėl ji, kaip pardavėja, už šį trūkumą neatsako.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad teisinis reguliavimas, taikytinas nustatant momentą, nuo kurio daikto įgijėjas pagal sandorį įgyja nuosavybės teisę, įtvirtintas ne prievolių, bet daiktinius santykius reglamentuojančiose CK normose, kuriose nustatyta, kad daikto įgijėjas nuosavybės teisę į

daiktus įgyja nuo jų perdavimo įgijėjui momento, jeigu įstatymai ar sutartis nenustato ko kita, ir daikto perdavimu sudaroma galimybė įgijėjui naudotis perduotu daiktu pagal paskirtį, atsižvelgiant į daikto būklę ir teisinį statusą. Apžvelgiamoje byloje nenustatyta, ir šalys neteigia, kad buvo susitarusios dėl kitokio nei daikto perdavimas pirkėjui nuosavybės teisės perėjimo momento. Nuosavybės teisės perėjimo į perduotą daiktą momentas sietinas su abiejų šios sutarties šalių pareigų, susijusių su daikto perdavimu ir priėmimu, įvykdymu, būtent pardavėjo pareigos perduoti daiktą, o pirkėjo pareigos jį priimti.

Kadangi byloje nustatyta, kad pirkėjas ir pardavėja buvo susitarę, jog pardavėja baldų komplektą perduos jo buvimo vietoje, t. y. ieškovui atvykus iš anksto suderintu su atsakove laiku, ji įleis į patalpą, kurioje yra daiktas, o pirkėjas jį priims atlikdamas išmontavimo ir pasiėmimo veiksmus, kasacinis teismas konstatavo, kad pagal pirmiau nurodytą teisinį reguliavimą nuosavybės teisė į baldų komplektą pirkėjui turėjo pereiti nuo pardavėjos ir pirkėjo suderintų minėtų veiksmų, susijusių su baldų perdavimu ir priėmimu, atlikimo.

Apžvelgiamoje byloje ieškovas (pirkėjas) atliko daikto išmontavimo darbus, tačiau jų nebaigė ir daikto nepasiėmė, kadangi, išmontavimo procese paaiškėjus daikto trūkumams, atsakovė (pardavėja) nesutiko su pasiūlymu sumažinti daikto kainą. Vadinas, anot kasacinio teismo, nuosavybės teisė į daiktą pirkėjui neperėjo.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-129-403/2024

Prievolių teisė

Dėl procesinių palūkanų, taikius restituciją, priteisimo momento

Ieškovė prašė teismo pripažinti nekilnojamųjų daiktų pirkimo–pardavimo sutartį negaliojančia nuo jos sudarymo momento, priteisti iš atsakovės pagal sutartį sumokėtą kainą ir palūkanas bei taikyti restituciją, taip pat priteisti nurodyto dydžio metines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo. Vėliau ieškinys buvo papildytas ir pareikštas alternatyvus reikalavimas laikyti sutartį nutraukta dėl esminio sutarties pažeidimo.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė. Apeliacinės instancijos teismas pripažino atsakovės ir ieškovės sudarytą pirkimo–pardavimo sutartį nutraukta, taikė restituciją ir priteisė ieškovei iš atsakovės metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

Kasaciniame skunde atsakovė teigė, kad apeliacinės instancijos teismas, priteisdamas procesines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme, o ne nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos, netinkamai taikė teisinį reguliavimą.

Kasacinis teismas nurodė, kad procesinėms palūkanoms skaičiuoti ir priteisti būtinos dvi pagrindinės sąlygos: bylos iškėlimo teisme faktas ir kreditoriaus reikalavimas priteisti procesines palūkanas. Nei įstatymas, nei teismų praktika teisės reikalauti priteisti procesines palūkanas neriboja tam tikrais teisiniais santykiais (sutartiniais, deliktiniais ir pan.), bet nustato, kad procesinių palūkanų galima reikalauti visais atvejais, kai nevykdoma piniginė prievolė. Galimumas priteisti procesines palūkanas nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo grindžiamas tuo, kad jau iki kreipimosi į teismą dienos egzistuoja piniginė skolininko prievolė, kurios skolininkas geruoju nevykdo ir taip pažeidžia kreditoriaus teises; teismo sprendimu tokia prievolė ne sukuriama, o tik patvirtinamas jos egzistavimas.

Kasacinis teismas, atsižvelgdamas į tam tikras išimtis, kai procesinės palūkanos priteisiamos ne nuo bylos iškėlimo teisme, o nuo vėlesnio momento, atkreipė dėmesį į vėliausią kasacinio teismo praktiką, pagal kurią procesinės palūkanos priteisiamos ne nuo bylos iškėlimo teisme tada, kai, pavyzdžiui, sprendžiamas ginčas dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams ir kompensacijos už ją dydžio. Taigi procesinių palūkanų priteisimo galimybė kitu, nei jų priteisimas nuo bylos iškėlimo

teisme momento, metu siejama tik su aplinkybe, jog piniginė prievolė kreipimosi į teismą metu dar neegzistavo. Apžvelgiamoje byloje nebuvo nustatyta pirmiau aptartų išimčių. Apeliacinės instancijos teismo sprendimu atsakovės ir ieškovės sudaryta pirkimo–pardavimo sutartis pripažinta nutraukta nuo konkretaus termino, todėl atsakovės prievolė grąžinti viską, ką ji buvo gavusi pagal pirkimo–pardavimo sutartį, atsirado nuo sutarties nutraukimo momento ir egzistavo ieškovės kreipimosi į teismą metu, o teismas, pripažindamas sutartį nutraukta nuo nurodytos datos, tik patvirtino tokią prievolę atsiradus būtent nurodytu laiku.

Dėl alternatyvių ieškinio reikalavimų kasacinis teismas pažymėjo, kad tiek pagrindiniu, tiek alternatyviu reikalavimu ieškovė siekė to paties tikslo – apginti savo teisių pažeidimą, pasireiškusį atsakovės pareigos grąžinti ieškovei pagal pirkimo–pardavimo sutartį gautus pinigus nevykdymu. Alternatyvių ieškovo reikalavimų esmė yra ta, jog vienas ieškinio reikalavimas pašalina kito galimybę, tačiau bet kuriuo iš jų yra siekiama apginti pažeistas ar ginčijamas asmens teises arba interesus. Alternatyvių ieškovo reikalavimų nurodymas reiškia, kad ieškovas, kreipdamasis į teismą teisminės gynybos, apibrėžia teisme nagrinėtino ginčo ribas. Ieškovės alternatyvaus reikalavimo (laikyti sutartį nutraukta dėl esminio sutarties pažeidimo) pareiškimo faktas buvo nustatytas byloje priimtais teismų sprendimais, todėl kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas palūkanas apžvelgiamoje byloje pagrįstai priteisė nuo bylos iškėlimo teisme momento.

Atsižvelgdamas į tai, kas nurodyta, kasacinis teismas apeliacinio teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-121-378/2024

Dėl skolininko prievolės pasibaigimo

Pareiškėjas su prašymu kreipėsi į teismą dėl kreditoriaus reikalavimo, grindžiamo reikalavimo perleidimo sutartimi, patvirtinimo bankroto byloje.

Pirmosios instancijos teismo nutartimi pareiškėjo prašymas patenkintas; apeliacinės instancijos teismas šią nutartį paliko nepakeistą.

Byloje teismų nustatyta, kad nei pradinis, nei naujasis kreditorius nepranešė bankrutuojančiai bendrovei, kuri yra skolininkė, apie reikalavimo perleidimo sutarties sudarymą. Po šios sutarties sudarymo pradinis kreditorius atleido skolininką nuo prievolės įvykdymo.

Kasacinis teismas išaiškino, kad reikalavimo teisės perleidimo sutartis iki pranešimo skolininkui apie reikalavimo perleidimo faktą sieja tik šios sutarties šalis ir nesaisto trečiųjų asmenų, įskaitant skolininką. Tik nuo to momento, kai skolininkas gavo pranešimą apie reikalavimo perleidimo faktą, reikalavimo perleidimo sutartis pradeda galioti skolininko ir trečiųjų asmenų atžvilgiu. Tai reiškia, kad iki tokio pranešimo gavimo skolininką ir pradinį kreditorių siejančios prievolės subjektai lieka nepasikeitę ir prievolė gali pasibaigti tinkamu įvykdymu arba kitais įstatyme įtvirtintais pagrindais. Jei skolininkas nėra informuotas apie reikalavimo teisės perleidimą, jo atžvilgiu reikalavimo teisės turėtoju laikytinas pradinis kreditorius.

Skolininko prievolės pasibaigimas vienu iš prievolių pasibaigimo pagrindų iki pranešimo skolininkui apie reikalavimo perleidimo faktą sudaro savarankišką kreditoriaus reikalavimo atmetimo teisinį pagrindą, nes tiek pradinis, tiek naujasis kreditorius nebetenka teisės reikalauti iš skolininko šios prievolės įvykdymo.

Pradiniam kreditoriui atleidus skolininką nuo prievolės įvykdymo ir nepranešus skolininkui apie prieš tai įvykusį reikalavimo teisės perleidimą naujam kreditoriui, tokie pradinio kreditoriaus veiksmai turi teisinės reikšmės tik pradinio ir naujojo kreditorių tarpusavio santykiams, o skolininko prievolė pradiniam kreditoriui laikoma pasibaigusia.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino byloje priimtus teismų procesinius sprendimus ir atsisakė tvirtinti kreditoriaus reikalavimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-122-381/2024

Sutarčių teisė

Dėl turistų teisės nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį

Ieškovas teismo prašė pripažinti, kad jo ir atsakovės sudaryta organizuotos turistinės kelionės sutartis jo iniciatyva buvo nutraukta dėl to, kad kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsirado nenugalimos jėgos aplinkybių, susijusių su COVID-19 viruso plitimu, dėl kurių galėjo tapti neįmanoma vykdyti kelionę ar pasiekti kelionės tikslo vietą, ir priteisti iš atsakovės (kelionių organizatorės) visą pagal sutartį sumokėtą pinigų sumą.

Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškovui priteisė tik dalį už kelionę sumokėtos sumos, atsižvelgdami į atsakovės pateiktus skaičiavimus dėl jos patirtų nuostolių ieškovui nutraukus sutartį. Teismai nurodė iš esmės tai, kad ieškovas buvo priėmęs sprendimą įsigyti kelionę jau esant bendrai viešai informacijai dėl saugumo priemonių ėmimosi, o grėsmė iki pat suplanuotos kelionės pabaigos nebuvo pakitusi.

Kasacinis teismas, remdamasis nustatytu teisiniu reguliavimu, taip pat atsižvelgdamas į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo apžvelgiamoje byloje pateiktame 2024 m. vasario 29 d. sprendime byloje *M. D. prieš UAB „Tez Tour“*, C-299/22, esančius išaiškinimus, konstatavo, kad nenugalimos jėgos (neišvengiamas ir nepaprastas) aplinkybes CK 6.750 straipsnio 4 dalies 3 punkto taikymo prasme kvalifikuoja šie požymiai.

Pirma, nenugalimos jėgos aplinkybės turi egzistuoti sutarties nutraukimo dieną; šių aplinkybių nebuvo sudarant kelionės paslaugų paketo sutartį, jos sutarties sudarymo metu keliautojui nebuvo žinomos ir (ar) jų atsiradimo keliautojas negalėjo numatyti.

Antra, aptariamoms aplinkybėms turi daryti esminį poveikį organizuotos turistinės kelionės vykdymui ar turistų nuvežimui į kelionės vietą. Šis poveikis apima ne tik aplinkybes, dėl kurių tampa apskritai neįmanoma įvykdyti sutartį, bet ir aplinkybes, kurios, neužkirsdamos kelio tokiam įvykdymui, lemia tai, kad ši sutartis negali būti įvykdyta nesukeliant rizikos atitinkamų keliautojų sveikatai ir saugumui. Toks poveikis vertintinas iš vidutinio keliautojo perspektyvos tą dieną, kai nutraukiama organizuotos kelionės paslaugų sutartis. Be to, šis vertinimas atliekamas remiantis vidutinio keliautojo prognoze, kad sutarties nutraukimo dieną yra tikėtinas didelis poveikis organizuotos turistinės kelionės sutarties vykdymui.

Trečia, nenugalimos jėgos aplinkybėmis galima pateisinti atitinkamo keliautojo sprendimą nutraukti sutartį nepatiriant dėl to finansinių nuostolių tik jeigu jos atsiranda kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta.

Ketvirta, turistai, kurie remiasi nenugalimos jėgos aplinkybių padėtimi, negalėjo tų aplinkybių valdyti ir išvengti jų pasekmių, net jeigu būtų ėmęsis visų nuo jo priklausiusių pagrįstų priemonių.

Kasacinis teismas, įvertinęs ieškovo nurodytas esmines aplinkybes, kuriomis jis grindė savo sprendimą nutraukti organizuotos turistinės kelionės sutartį, konstatavo, kad ieškovo elgesys, vertinant pagal vidutinio keliautojo elgesio standartą, apžvelgiamoje byloje susiklosčiusiomis aplinkybėmis buvo objektyviai pagrįstas. Faktas, kad COVID-19 viruso plitimo grėsmė egzistavo šalyje, į kurią turėjo vykti ieškovas, kad šis virusas buvo naujas ir dar nežinomas, taip pat informacijos apie jį turinys (manymas, jog jis plinta ne tik oro lašeline būdu, bet ir per daiktus, su kuriais sąlytį turėjo užsikrėtęs asmuo, ir kt.), duomenų apie jo gydymą nebuvimas, užsikrėtusių asmenų ir galbūt su jais turėjusiųjų kontaktą karantinavimo grėsmė, tai, kad šiam virusui plintant situacija itin greitai keitėsi, sudarė pagrindą vidutiniam keliautojui pagrįstai prognozuoti, jog ginčo sutarties nutraukimo metu egzistuoja didelė tikimybė tiek užsikrėsti COVID-19 virusu, patekti į karantino sąlygas, tiek netgi ir tikimybė nepasiekti kelionės tikslo vietos. Be kita ko, keliautojas negalėjo COVID-19 viruso sukeltų aplinkybių valdyti ir išvengti jų pasekmių, net jeigu būtų ėmęsis visų nuo jo priklausiusių pagrįstų priemonių.

Tai, priešingai nei vertino bylą nagrinėję teismai, suponavo pagrindą kasaciniam teismui pripažinti padėties, egzistavusios sudarant sutartį, esminį pasikeitimą rizikos sveikatai ir saugumui lygio, taigi ir šios padėties poveikio ginčo sutarties vykdymui tikimybės bei masto (dydžio) prasme ir, vertinant iš vidutinio keliautojo perspektyvos, laikyti, kad sutarties nutraukimo dieną (jau) buvo susiklosčiusi nauja padėtis, kuri *per se* (savaiame) atitiko nenugalimos jėgos (neišvengiamų ir

nepaprastų) aplinkybių, dariusių didelį poveikį sutarties vykdymui ir keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą saugiai, kaip buvo susitarta ginčo sutartyje, situaciją.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas teismų priimtus procesinius sprendimus panaikino ir priėmė naują sprendimą, kuriuo ieškovo reikalavimą priteisti iš atsakovės visą pagal sutartį sumokėtą pinigų sumą tenkino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-147-1075/2024

Dėl Europos Sąjungos taikomų ribojamųjų priemonių vykdant sutartį

Ieškovė kreipėsi į teismą ir, be kitų reikalavimų, prašė priteisti iš atsakovės skolą už patiektą elektros energiją.

Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, konstatavęs, kad atsakovė pagrįstai sustabdė sutarties vykdymą, kadangi ieškovė nepaneigė savo ryšių su subjektais, kuriems taikomos Europos Sąjungos (toliau – ES) sankcijos, todėl sutartinė atsakomybė atsakovei negali būti taikoma. Teismas taip pat nusprendė, kad jokie atsiskaitymai pagal sutartį negali būti atliekami tol, kol yra taikomos ES ribojamosios priemonės, todėl atmetė ieškovės reikalavimą atlyginti skolą už elektros energiją, patiektą po ribojamųjų priemonių taikymo pradžios. Apeliacinės instancijos teismas šį teismo sprendimą paliko nepakeistą.

Kasacinis teismas konstatavo, kad pareiga vykdyti iki ES teisės aktuose nustatytų ribojamųjų priemonių taikymo pradžios momento sudarytas sutartis pasikeičia nuo tokių ribojamųjų priemonių taikymo pradžios momento. Dėl to sutartis, pagal kurią ieškovė atsakovei turėjo tiekti elektrą, o atsakovė – sumokėti už tą elektrą nustatytą kainą, nuo ribojamųjų priemonių taikymo pradžios momento turi būti suvokiama kaip nevykdytina ribojamųjų priemonių taikymo laikotarpiu, nes ekonominiai ištekliai, šiuo atveju – elektra, turi būti išaldomi, negali būti naudojami ekonominei veiklai, taigi negali būti parduodami, ir negali būti sudaroma galimybė išvengti tokio ekonominių išteklių išaldymo, t. y. ekonominių išteklių naudojimas ribojamųjų priemonių taikymo laikotarpiu negali teikti ekonominės naudos asmenims, kurių lėšos ir ekonominiai ištekliai išaldomi.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad Tarybos 2014 m. kovo 14 d. reglamento (ES) Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsiamasi, 11 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog šiuo straipsniu nedaromas poveikis 1 dalyje nurodytų fizinių ar juridinių asmenų, subjektų ar įstaigų teisei į sutartinių įsipareigojimų nesilaikymo pagal šį reglamentą teisėtumo teisminę peržiūrą. Tačiau tai, kad pagal šio reglamento 11 straipsnio 1 dalį draudžiama tenkinti su sutartimi ar sandoriu susijusius reikalavimus, kurių vykdymui poveikį turėjo reglamentu nustatytos priemonės, reiškia, kad teismas negali tenkinti reikalavimų dėl sutartinių įsipareigojimų vykdymo, kai jų vykdymui poveikį turėjo šiuo reglamentu nustatytos priemonės, taigi negali tenkinti ir reikalavimo priteisti skolą už elektrą tokioje byloje kaip ši, t. y. kai dėl skolos buvimo tarp šalių nėra ginčo, o mokėti skolą ribojamųjų priemonių taikymo laikotarpiu atsakovė atsisako todėl, kad vykdo reglamento 9 straipsnyje nustatytą draudimą dalyvauti veikloje, kurios tikslas arba poveikis yra išvengti lėšų ir ekonominių išteklių išaldymo ir galimybės jais tiesiogiai arba netiesiogiai naudotis nesuteikimo.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-139-701/2024

Civilinio proceso teisė

Dėl teisės kasacine tvarka apskųsti teismo nutarties motyvus

Ieškovė ieškiniu prašė pripažinti negaliojančiais atsakovų sudarytus sandorius. Vienas iš atsakovų pateikė prašymą, be kita ko, patikrinti bylos teisingumą Lietuvos Respublikos teismams.

Apeliacinės instancijos teismas nutartimi pirmosios instancijos teismo nutarties dalį, kuria atmetas atsakovo prašymas dėl ieškinio teisingumo patikrinimo ir ieškinio palikimo nenagrinėto, panaikino ir perdavė šį klausimą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Kasaciniu skundu ieškovė prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoti ieškinio teisingumo klausimą spręsti pirmosios instancijos teismui iš naujo; nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas peržengė bylos nagrinėjimo ribas, pažeisdamas *res judicata* (teismo galutinai išspręstas klausimas) principą, nepagrįstai pasisakė dėl ieškovės turtinio reikalavimo galiojimo.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad teismo procesinio sprendimo motyvuojamosios dalies apskundimas yra ribojamas, todėl, sprendžiant dėl pateikto kasacinio skundo pagrįstumo, pirmiausia turi būti įvertinta, ar skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartimi buvo pasisakyta dėl tokių faktinių aplinkybių, kurios galėtų daryti poveikį ieškovės teisėms ar pareigoms ir sukurti teisinius padarinius ateityje. Kasacinio teismo vertinimu, tai, kad apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl ieškinio teisingumo, iškėlė tam tikras abejones dėl ieškovės reikalavimo teisės galiojimo, nereiškia, kad šis klausimas buvo išspręstas apeliacinės instancijos teisme, tai padaryti pavesta pirmosios instancijos teismui.

Konstatuota, kad nėra reikšmingas apeliacinės instancijos teismo nutarties, kuria dar nebaigtas ieškovės reikalavimo teisės galiojimo teisinis vertinimas, apskųstų motyvų dėl grąžinimo bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui teisėtumo peržiūrėjimas kasacine tvarka, kai byla jau grąžinta pirmosios instancijos teismui. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas kasacinį procesą nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-107-943/2024

Vykdomo procesas

Dėl draudimo išieškoti iš konfiskuoto turto

Pareiškėjas skundė antstolės patvarkymą, kuriuo ji atsisakė tenkinti pareiškėjo (išieškotojo) prašymą priverstine tvarka vykdymo procese realizuoti skolininkei nuosavybės teise priklausantį areštuotą nekilnojamąjį turtą. Antstolės patvarkymas argumentuotas tuo, kad skolininkei priklausantis turtas yra areštuotas Vilniaus apygardos teismo prokuratūros, siekiant užtikrinti galimą civilinį ieškinį, turto konfiskavimo, išplėstinio turto konfiskavimo taikymą.

Teismai pareiškėjo skundą dėl antstolės veiksmų atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad CPK 755 straipsnio 1 dalis (2019 m. birželio 27 d. įstatymo redakcija Nr. XIII-2270, įsigaliojusi nuo 2020 m. sausio 1 d.), kurioje įtvirtinta, kad, jeigu skolininko turtas konfiskuojamas ANK ar BPK nustatyta tvarka, išieškoti iš nuosprendyje, nutartyje ar nutarime nurodyto konfiskuoto turto draudžiama, taikytina tais atvejais, kai yra įsiteisėjęs teismo nuosprendis, teismo nutartis ar teismo nutarimas, kuriuo asmeniui paskirtas turto konfiskavimas ir nurodytas konkretus konfiskuotinas turtas. Draudimas išieškoti iš nurodyto turto reiškia, kad kitų kreditorių reikalavimai negali būti patenkinami iš minėto turto. Negalima daryti išvados, kad ji taikoma ir tais atvejais, kai turtas dar nėra konfiskuotas, tačiau jam taikomas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, siekiant užtikrinti galimą turto konfiskavimą. Minėta straipsnio dalis nereglamentuoja vykdomosios bylos ar vykdymo veiksmų sustabdymo, todėl nelaikytina savarankišku teisiniu pagrindu sustabdyti vykdymo veiksmus dėl to, kad BPK ar ANK nustatyta tvarka asmens turtui yra taikomas laikinas nuosavybės teisės apribojimas siekiant užtikrinti galimą turto konfiskavimą ar išplėstinį turto konfiskavimą.

Apžvelgiamoje byloje nebuvo priimtas galutinis procesinis sprendimas konfiskuoti turtą, todėl kasacinis teismas konstatavo, kad teismai aptarta proceso teisės norma vadovavosi nesant tam teisinio pagrindo. Kita vertus, kaip nurodė kasacinis teismas, svarbu sistemiškai atsižvelgti į CPK 626 straipsnio 2 dalies 1 punktą, reglamentuojantį privalomąjį turto realizavimo veiksmų sustabdymą, juolab kad atsisakymą tenkinti pareiškėjo prašymą antstolė grindė ir šiuo teisiniu pagrindu. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad tuo atveju, kai skolininko turtui yra pritaikytas laikinas nuosavybės teisės apribojimas, siekdamas užtikrinti galimą turto konfiskavimą ar išplėstinį

turto konfiskavimą, antstolis neturėtų tęsti šio turto realizavimo veiksmų ir, vadovaudamasis paminėta procesine teisės norma, privalėtų juos sustabdyti.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas, pažymėdamas, kad teismai nevisiškai tiksliai aiškino ir taikė ginčo teisinius santykius reglamentuojančias proceso teisės normas, tačiau iš esmės priėjo prie teisingos išvados dėl antstolės veiksmų teisėtumo, apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-123-421/2024

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt